

ANEXĂ

STANDARDE PENTRU ACTIVITATEA DE EXPERTIZĂ PSIHOLAGICĂ

Introducere

Standardele pentru activitatea de expertiză psihologică sintetizează principalele criterii, obligații profesionale și reguli care trebuie respectate de psihologul aflat în rol de specialist sau expert care efectuează evaluări și expertize judiciare și extrajudiciare.

Documentul reprezintă baza pentru punerea în aplicare a Art. 75 din Hotărârea Convenției Naționale a Colegiului Psihologilor din România nr. 4 din 24 noiembrie 2018 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare internă al Colegiului Psihologilor din România.

Documentul cuprinde standardele minimale general obligatorii pentru desfășurarea activității de evaluare și expertiză psihologică judiciară și extrajudiciară.

Cap. 1. Standarde pentru asumarea calității de expert

În activitatea de evaluare și expertiză judiciară, psihologul poate fi desemnat ca specialist sau expert de organele judiciare sau poate participa ca expert parte, prin încuviințarea acestora, la solicitarea părților sau a reprezentanților lor legali.

În activitatea de evaluare și expertiză extrajudiciară, psihologul efectuează serviciul de evaluare sau expertiză la solicitarea unui beneficiar, persoană fizică sau juridică.

Asumarea rolului profesional de specialist sau expert în relație cu organele judiciare și efectuarea activității de evaluare sau expertiză, conform Art. 75 din Regulamentul de organizare și funcționare internă al Colegiului Psihologilor din România, implică respectarea de către psiholog a următoarelor condiții:

1. Atestare și specializare

- a) Exercițiază profesia prin una din formele legale prevăzute de Legea 213/2004 privind exercitarea profesiei de psiholog cu drept de liberă practică, înființarea, organizarea și funcționarea Colegiului Psihologilor din România.
- b) Deține atestat de liberă practică în specialitatea în care desfășoară activitatea de evaluare sau expertiză, treapta de psiholog specialist sau principal.

2. Competență profesională - Cunoștințe, abilități, experiență

- a) Cunoaște legislația profesiei de psiholog, legislația care reglementează activitatea de expertiză judiciară și extrajudiciară, legislația specifică domeniului de activitate și orice

alte acte normative incidente în cazurile în care își asumă rolul de evaluator, specialist sau expert.

- b) Deține nivelul adecvat de cunoștințe, abilități și experiență pentru tipul, nivelul și problematica evaluării/expertizei pe care trebuie să o efectueze.
- c) Este familiarizat cu literatura de specialitate și cercetările actuale referitoare la problemele asupra cărora urmează să formuleze opinii de specialitate.
- d) Respectă Codul deontologic al profesiei de psiholog cu drept de liberă practică. Cunoaște aspectele etice ale evaluărilor și intervențiilor în contextele specifice procedurilor judiciare.
- e) Are atât cunoștințele generale de psihodiagnostic și psihometrie și abilitățile care servesc ca bază pentru cele mai multe utilizări tipice ale instrumentelor de evaluare, cât și calificările specializate pentru utilizarea competentă și responsabilă a instrumentelor de evaluare în contextele particulare și pentru scopurile specifice evaluărilor și expertizelor judiciare și extrajudiciare.
- f) Își recunoaște limitele competență. Se asigură că deține pregătirea științifică și experiența practică pentru a aborda problemele supuse expertizei, utilizând competent metodologia relevantă.

3. Independență, integritate și obiectivitate profesională

- a) Nu se află în situațiile de incompatibilitate, conflict de interese, roluri multiple astfel cum sunt prevăzute de legislația incidentă domeniului evaluării/expertizei, de Legea 213/2004 și Codul deontologic al profesiei de psiholog cu drept de liberă practică;
- b) Nu s-a aflat într-un rol terapeutic în raport cu persoana sau persoanele care urmează a fi evaluate, nu a formulat anterior desemnării sale opinii profesionale referitoare la persoanele implicate, nu s-a aflat în alte raporturi profesionale sau administrative cu persoana supusă evaluării sau expertizei psihologice;
- c) Nu se găsește în alte situații care ar putea afecta în mod previzibil imparțialitatea, obiectivitatea și validitatea demersului;
- d) Nu a fost sancționat în ultimii trei ani pentru săvârșirea unei abateri disciplinare în specialitatea în care desfășoară activitatea de expertiză.

Cap. 2. Standarde pentru efectuarea evaluării sau expertizei

Efectuarea evaluării sau expertizei dispuse de instanță sau solicitate de persoane fizice sau juridice implică respectarea următoarelor standarde:

1. Respect pentru drepturile și demnitatea persoanelor

- a) Oferă participanților, corect și complet, informațiile referitoare la scopul și obiectivele evaluării, proces, etape, durată, program, costuri, metode, instrumente, tehnici și abordări utilizate.
- b) Clarifică modul cum vor fi comunicate rezultatele și limitele confidențialității.
- c) Dacă procedura nu este obligatorie prin dispoziția organelor judiciare, obține consimțământul, acordul sau asentimentul persoanelor implicate, al reprezentantului

sau reprezentanților legali, după caz, în acord cu prevederile Codului deontologic al profesiei de psiholog cu drept de liberă practică.

- d) Înainte de a administra probe psihologice, verifică starea de sănătate a persoanelor ce urmează a fi evaluate pentru a se asigura că acestea nu se află într-una din situațiile care ar putea duce la distorsionarea rezultatelor (ex. tratamente medicamentoase, consum de substanțe psihoactive, odihnă insuficientă, boală etc.), nu întâmpină obstacole care le-ar putea împiedica să audă, să vadă (ex. lipsa ochelarilor de vedere) sau să înțeleagă (ex. necunoașterea sau insuficienta cunoaștere a limbii) și nu există alți factori care pot afecta validitatea evaluării (ex. zgomot, lipsa intimității, întreruperi etc.).

2. Integritate și obiectivitate

- a) Își prezintă onest calificările și experiența în domeniul în care urmează să desfășoare demersul evaluării / expertizei.
- b) Clarifică rolul profesional în relația cu fiecare dintre părțile implicate.
- c) Comunică instanței, părților, avocaților sau clienților orice situație care ar putea afecta independența, imparțialitatea sau capacitatea sa de a efectua evaluarea sau expertiza.
- d) Atunci când realizează expertize extrajudiciare pentru un client persoană fizică sau juridică, psihologul precizează faptul că onorariul este pentru serviciul psihologic de evaluare oferit, neputând condiționa și neputând fi condiționat de rezultatele evaluării, concluziile și opiniile de specialitate.

3. Responsabilitate profesională

3.1. Obiective și proceduri

- a) Obține, dacă este cazul, clarificările necesare asupra obiectivelor evaluării / expertizei din partea organelor judiciare sau a beneficiarului.
- b) Respectă structura, etapele, procedurile, metodologia și termenele de realizare a evaluării / expertizei.

3.2. Obținerea datelor și informațiilor relevante

- a) Identifică, obține și utilizează corect datele și informațiile relevante pentru atingerea obiectivelor, folosind mai multe surse. Este obligatoriu studiul dosarului penal sau civil.
- b) Precizează împreună cu organele judiciare, avocații, părțile implicate sau clienții responsabilitățile ce revin fiecăruia cu privire la punerea la dispoziție a înscrisurilor, documentelor, probelor audio-video sau altor informații suplimentare necesare pentru realizarea evaluării / expertizei solicitate.

3.3. Metodologie. Instrumente, tehnici, abordări

- a) Deține o paletă adecvată de instrumente, metode, tehnici și abordări cantitative și calitative pentru fundamentarea științifică a opiniilor de specialitate sau realizarea intervențiilor cerute prin obiectivele formulate.
- b) Utilizează o metodologie fundamentată științific pentru atingerea obiectivelor evaluării/expertizei, combinând adecvat metodele calitative (observație clinică, anamneză, interviu, desen, jocuri, teste proiective, analiza documentelor, a rapoartelor întocmite de alți profesioniști, analiza produselor activității, a înregistrărilor audio/video etc.) cu probe și teste cantitative relevante.
- c) Selectează și utilizează metode, instrumente sau abordări adecvate pentru caracteristicile demografice, precum și pentru alte particularități ale persoanei/persoanelor evaluate, considerate relevante conform literaturii de specialitate și datelor rezultate din cercetările actuale.
- d) Utilizează instrumente, probe, teste psihometrice avizate de Colegiul Psihologilor din România, cu caracteristici psihometrice cunoscute pentru populația din care face parte persoana evaluată. Atunci când nu există instrumente care să îndeplinească aceste condiții, psihologii utilizează metode, tehnici, abordări, instrumente care au o fundamentare științifică recunoscută de comunitatea profesională internațională și precizează limitele rezultatelor și interpretărilor derivate din absența acestor informații.
- e) Deține licențele de utilizare, a parcurs pregătirea necesară pentru aplicarea testelor și interpretarea corectă a rezultatelor, are abilitățile și experiența necesare utilizării acestor instrumente sau abordări pentru categoria de persoane din care fac parte participanții.
- f) Este familiarizat cu cercetările privitoare la validitatea, fidelitatea, sensibilitatea, specificitatea și alte caracteristici relevante ale probelor utilizate.
- g) Pe parcursul evaluării, depune toate eforturile pentru a evita concluziile premature bazate pe prejudecăți sau așteptări dictate de propriile valori, convingeri, atitudini și bias-uri, căutând cu atenție datele care nu se potrivesc ipotezelor sale inițiale și explicații alternative pentru datele obținute.
- h) Documentează demersurile întreprinse în fiecare etapă a expertizei și păstrează datele, înregistrările, înscrisurile în acord cu legislația în vigoare. Desfășurarea expertizei poate fi înregistrată audio-video, cu respectarea reglementărilor legale și a prevederilor Codului deontologic.

Cap. 3. Standarde pentru redactarea raportului de expertiză

Redactarea raportului de expertiză. Ca structură generală, raportul de expertiză nu se deosebește major de alte rapoarte de evaluare. Totuși, există o serie particularități de conținut și de stil care țin de scopul elaborării acestuia, față de rapoartele clinice obișnuite. Expertizele se realizează de regulă în cazuri complexe și specializate, în care sunt implicate părți aflate în conflict și psihologul se află adesea sub presiunea exercitată de interesele divergente ale părților. În aceste cauze decidenții sunt nespecialiști, iar raportul trebuie să le ofere informații și argumente solide, care să le fie utile în luarea hotărârilor. Având în vedere impactul acestor decizii, rapoartele trebuie să prezinte cu claritate demersul întreprins, procedurile utilizate

pentru culegerea datelor, dovezile și raționamentele care stau la baza concluziilor. Nu în ultimul rând, aceste rapoarte sunt supuse re-examinărilor și criticii, prin urmare obiecțiile trebuie anticipate.

În redactarea raportului de expertiză, psihologul respectă următoarele standarde:

- a) Utilizează o structură logică și ușor de urmărit a raportului de evaluare / expertiză.
- b) Precizează scopul raportului, solicitantul expertizei sau evaluării, data la care s-a primit solicitarea sau dispoziția organului judiciar, după caz, data la care raportul trebuie depus.
- c) Oferă datele de identificare ale psihologului care efectuează evaluarea sau expertiza și specialitatea acestuia. Oferă informațiile de identificare ale persoanelor evaluate, datele la care au avut loc ședințele de evaluare și durata acestora.
- d) Descrie modul în care persoanele evaluate au fost informate în legătură cu scopul evaluării, modul de utilizare a informațiilor obținute, limitele confidențialității, procesul și metodele evaluării.
- e) Precizează toate sursele de informații utilizate.
- f) Precizează obiectivele evaluării și întrebările la care evaluatorul trebuie să răspundă.
- g) Precizează clar, specific și complet metodologia utilizată. Descrie cu acuratețe etapele procesului, procedurile utilizate și probele aplicate.
- h) Precizează observațiile, constatările, rezultatele pe care se fundamentează afirmațiile din raport, stabilește conexiunile și specifică raționamentele profesionale care leagă datele de concluzii.
- i) Atunci când descrie evenimente, comportamente sau caracteristici ale persoanelor examinate, include, ori de câte ori este posibil, mai multe surse de informații. Atribue informațiile surselor din sau de la care provin.
- j) Atunci când utilizează informații relatate de persoana evaluată, le coroborează cu date provenite din alte surse pentru a formula o opinie. Evită să se bazeze excesiv pe o singură sursă de informații.
- k) Sintetizează informațiile psihologice relevante din perspectiva obiectivelor și evită încărcarea raportului cu date nerelevante pentru obiectivele raportului.
- l) Oferă argumente pentru concluzii și recomandări.
- m) Precizează limitele concluziilor sau opiniilor exprimate, derivate din tipul instrumentelor de evaluare și caracteristicile psihometrice ale acestora, din gradul și modul de implicare al persoanelor participante la demers, din gradul de acces la alte surse de informații, documente, înscrisuri sau probe necesare fundamentării opiniilor de specialitate sau din orice alți factori care pot afecta validitatea evaluării. Atunci când accesul la anumite informații relevante pentru a răspunde obiectivelor evaluării a fost imposibil sau limitat, precizează demersurile întreprinse pentru obținerea acestor date și impactul pe care lipsa acestor informații îl are asupra concluziilor.
- n) Ia în considerare și explică datele și opiniile alternative sau care par contradictorii în raport cu concluziile și opiniile formulate.
- o) Identifică în mod activ factorii care ar fi putut afecta validitatea evaluării și explicitează în raport modul în care a redus influența acestora asupra concluziilor și opiniilor de specialitate.
- p) Utilizează un limbaj accesibil ne-specialiștilor și evită jargonul.

- q) Acordă atenție calității redactării raportului, corectitudinii exprimării sub raport gramatical și stilistic, evitând exprimările tendențioase, peiorative, neglijente sau colocviale și erorile de tehnoredactare.

Cap. 4. Răspunderi și sancțiuni

(1) Neefectuarea expertizei datorită unor cauze imputabile sau efectuarea acesteia cu nerespectarea dispozițiilor legale, a prevederilor Codului deontologic al profesiei de psiholog cu drept de liberă practică sau a Standardelor pentru activitatea de expertiză psihologică atrage, după caz, răspunderea disciplinară, administrativă, civilă sau penală a psihologului vinovat.

(2) Psihologii înscrși în Registrul experților psihologi au obligația să notifice Colegiul Psihologilor din România, în termen de 30 de zile de la luarea la cunoștință, orice schimbare a datelor comunicate la momentul luării în evidență. Nerespectarea obligației de notificare atrage răspunderea disciplinară a celui vinovat.

(3) În situația în care împotriva psihologului înscris în Registrul experților psihologi s-a pus în mișcare acțiunea penală pentru o infracțiune care aduce atingere prestigiului profesiei, se dispune suspendarea dreptului de a efectua evaluări / expertize psihologice în relație cu organele judiciare până la soluționarea definitivă a cauzei.

(4) În situația condamnării definitive pentru săvârșirea unei infracțiuni intenționate, de natură să aducă atingere prestigiului profesiei, se dispune din oficiu radierea psihologului din Registrul experților psihologi.

Structura raportului de expertiză

Se recomandă ca raportul de expertiză să conțină:

1. Partea introductivă, care cuprinde:

- a) organul judiciar care a dispus efectuarea expertizei judiciare, sau beneficiarul care a solicitat evaluarea sau expertiza extrajudiciară; dispoziția organului judiciar, respectiv contractul de prestări servicii psihologice în baza căruia se efectuează evaluarea sau expertiza psihologică;
- b) data când s-a dispus sau solicitat efectuarea acesteia;
- c) numele și prenumele psihologului care întocmește expertiza și calificările acestuia;
- d) obiectivele evaluării și întrebările la care specialistul sau expertul urmează să răspundă;
- e) data sau intervalul de timp în care a fost efectuată;
- f) data sau intervalul de timp necesar întocmirii raportului de expertiză;
- g) sursele de informație pe baza cărora expertiza a fost efectuată (dosarul cauzei, date obținute prin interviuri, instrumente psihodiagnostice, depoziții, declarații, documente medicale, documente școlare, acte și înscrisuri emise de organe judiciare sau alte instituții etc.), interviuri cu alte persoane (membri de familie, personal medical, personal din poliție, penitenciar etc.), resurse bibliografice utilizate (după caz);
- h) dovada încunoștințării părților;

- i) aducerea la cunoștința persoanelor evaluate a drepturilor lor cu privire la participarea la expertiză;
- j) consemnarea modului în care persoanele evaluate sau reprezentantul lor legal au fost informate despre procesul de evaluare, scopul și obiectivele evaluării, modul de utilizare a informațiilor obținute și limitele confidențialității (în cazul evaluărilor dispuse de organele judiciare), sau dovada consimțământului informat al persoanelor evaluate sau al reprezentantului lor legal cu privire la participarea acestora la expertiză (în cazul evaluărilor solicitate de persoane fizice sau juridice);
- k) consemnarea participării părților, avocaților sau a experților desemnați de părți;
- l) precizarea actelor normative de referință pentru cazul respectiv.

2. Partea expozitivă, în care sunt descrise:

- a) etapele și procedurile de efectuare a expertizei;
- b) metodele, instrumentele și abordările utilizate;
- c) modul și măsura în care persoanele implicate au participat la evaluare;
- d) datele și informațiile obținute, cu relevanță psihologică pentru obiectivele expertizei.

3. Concluziile, prin care se interpretează informațiile obținute și se răspunde la obiectivele stabilite de organele judiciare sau de beneficiar, se formulează orice alte precizări sau constatări rezultate din efectuarea expertizei, în legătură cu obiectivele acesteia și se fac recomandări, după caz.

La concluziile raportului de expertiză se adaugă **Concluziile expertului parte desemnat** (acolo unde este cazul).